

Kirjanik Oskar Lutsu meenutati mälestuskivi juures, mis avati neli aastakümnet tagasi kunagise Miku talu rehetalu kohal. Rehetalus kirjutas Luts oma esimese näidendi "Joosep Ärkla".

2 x Eva Klaas

Rakkes meenutati kirjanik OSKAR LUTSU

Eva Klaas
eva.klaas@virumaateataja.ee

Laupäeval meenutati Rakkes küünalde panekuga mälestuskivi juurde, ettekannete ja lustaka näitemänguga kirjanik Oskar Lutsu, kelle sünnist möödus hiljuti 125 aastat.

Tuulisest ilmast hoolimata kogunes Rakkes Lutsu mälestuskivi juurde, kus on kirjas tekst "Siin alustas Oskar Luts 1907. aastal "Kevade" kirjutamist", meenutushetkele omajagu inimesi. "Tänavu on Lutsu ja Rakkega seotud tähtpäevi palju," ütles Rakke Hariduse Seltsi esimees Aime Kinnep.

Ta meenutas, et 7. jaanuaril oli kirjaniku 125. sünniaasta-äev, sada aastat tagasi ilmus aga "Kevade" esmatrükk.

"Just siin Rakkes alustas Oskar Luts "Kevade" kirjutamist 105 aasta eest, mälestuskivi kunagise Miku rehetalu kohal avati aga 40 aastat tagasi," jutustas Aime Kinnep. Miku talu, mille vana rehetare ahjutaguses uberikus kirjanikuhärra lisaks populaarse "Kevade" alguspeatükkidele ka oma esimese näidendi "Joosep Ärkla" kirja pani, ostis Lutsu isa, Palamuse kingsepp Hindrik Luts aga 110 aastat tagasi.

Kirjaniku isal oli endises vallamajas kingsepatöökoda. 1903. aastal korraldas Koeru Põllumeeste Selts selle hoone hoovis põllumajandusnäituse, kuhu üks Visusti peremees oli toonud sauniku maa pealt varastatud kapsapea. See juhtum, mille kirjanikule jutustas tema ema, oli näidendi "Kapsapea" aineseks.

Praegune Miku talu perenaine Helgi Viermann, kes on mälestuskivi ümbruse eest aastaid hoolt kandnud, meenutas, et kuigi ei ole enam alles ei kunagist rehetaret, Lutsude ehitatud sauna ega ka kaska, mille kirjanikuhärra kunagi istutas – on midagi ikkagi säilinud – üks õunapuu ja pärnad.

Lutsu mälestuseks pandi mälestuskivi juurde küünlad ning lilled, samuti tänati Helgi Viermanni ning tema noort naabrit Rain Harjot kivi ümbruse korrahoidmise eest, meeleolu tõst- d Lutsu loominguga seotud muusikapalad.

Õppinud samas koolis

Rakke gümnaasiumi direktor Arvo Sakjas tõi koolimajas jätkunud üritusel peetud kõnes välja, et tegelikult on tal Lutsu loodud tegelastega omamoodi isiklik suhe: ta on õppinud samas Palamuse kihelkonnakooli majas, kus "Kevade" tegelaskujudki, neli esimest klassi. "Tõsi küll, 65 aastat hiljem kui Toots ja Teele," nentis ta.

Koolidirektor mainis, et Oskar Luts oli terane poiss, kes tundis juba viieaastaselt tähti ja kuueselt oskas lugeda. "Tänapäev- valgi on see päris hea saavutus," märkis Arvo Sakjas.

Palamuse O. Lutsu kihelkonnakoolimuuseumi teadur Tiina Kivits jutustas Lutsust kui rahvamehest, kes armastas nalju.

"Oskar Luts rääkis vähe, aga kui ütles, siis vahel kaunis humoorikalt ja küllalt teravalt. Oma kirjanikuande päris ta emapoolseilt vanavanemailt. Oskar Lutsu vanaisa Mart ja vanaema Triinu olid ümbruskonna harituimad taluinimesed. Mõlemad olid paar talve käinud külakoolis. Kuid oskasid lugeda ja isegi kirjutada," kõneles Tiina Kivits.

Lutsu vanemad olnud mõlemad suured naljahambad ja eks sealt Oskargi huumorisoone külge sai.

"Palamuse koduuriija Juhan Pärna on meenutanud, et ju-

ba poisikesepõlves tutvustas Luts end nii: siin Luts, libekala, Palamuse koolist," jutustas Kivits.

Koolipõlves kirjutas Luts väga häid humoorikaid kirjandeid ja jutustas kaasõpilastele humoorikaid lugusid.

Toomas Oskari nime all hakkasid ilmuma esimesed kirjaread 1907. aastal ajalehtede pühadenumbrites või lisades. Üsna pea avaldus tema talendi peamisi tahke – huumorivaist.

1912. aasta oli Lutsule pöördeline: ilmus trükist esimene raamat "Kevade", lavastati esimesed näidendid. Õnnelikuna tunnistas ta: "Ometi kordki elus läheb mul toredasti."

Pärast näidendite "Kapsapea" ja "Paunvere" esietendust Tartus Vanemuises ei lakanud aplaus enne, kui näitlejad tassisid lavale vastu puikleiva Lutsu. "Saal aina karjus verejanuliselt. Nõudes autorit. Ma ei osanud teha muud, kui tegin publikule paar kohmakat kummardust. Ma ei ole kõnemees, ma ei saa kõnepuld- ist rääkida. Hakkas vahvasti peale, kuid siis läheb kõik sassi," on meenutanud kirjanikuhärra ise.

Ta ei armastanud kunagi loenguid pidada ega ulatuslikuma sõnavõtuga esineda.

Viiekümneandal sünnipäeval Vanemuises astus Luts kõnetooli, pakk pabereid käes. Hakkas nendes sorima. Tõstis pabereid ühest kohast teise. Saal muutus rahutuks. Siis ta lausis: "Usku- ge palun, minu daamid ja härrad, mul oli algus, päris hea algus, aga ma ei leia teda kätte." Järgnes tormiline aplaus. Selles juhtumis peegeldus kogu tema olemine.

Kunagi lubas Luts mingil raamatüritusel rääkida avalikul koosolekul raamatust. Ta oli oma sõnavõtu üles märkinud ja läks kõnepulti. Saalis kustutati valgus, kõnepuldi valgus oli aga napp. Luts alustas: "Raamat on ..." uuris märkmeid, ei näinud. Lausus jälle "Raamat on ..." Ikka ei näinud. Luts läks ägedaks ja alustas viimast korda. "Raamat on ... kurat teab, mis ta on." Ja astus kõnepuldist maha.

Rakke Hariduse Seltsi esimees Aime Kinnep rääkis, et Rakkes saanud kirjamees hakkama veelgi lühema kõnega. Teda oli samuti kutsutud ühele raamatüritusele esinema, enne seda aga astunud ta läbi ühest kõrtsist. Nii oli ta seisnud ja lausunud vaid "Raamat. Raamat. Raamat."

Kirjandusloolane Juhan Peegel on iseloomustanud Oskar Lutsu järgmiselt: "Ta ei olnud üldse naljamees selle tavalises mõistes. Ta ei raputanud varrukast naljajutte, oli pigem filosoof, kes muheldes kuulas vestlust, popsis paberossi ja kui siis sekka ütles, siis oli ka öeldud. Hingepõhjas oli ta lüüririk."

Palju rahvast

Rakke gümnaasiumi kogunes kirjanikku meenutama oluliselt rohkem rahvast, kui oodati ning tuli juurde tuua ka lisatoole.

Üritus ei olnud üksnes ettekandekoosolek: avatud oli Lutsu aega meenutav apteek.

Apteekrihärä, keda kehastas Väino Ots, oli nagu ametile kohane: valge kitliga ja prillide-vuntsidega. Maitsta sai Punsli Öli, mis oli kohale toodud Palamuse apteegist. "Seal seda töö- poolest valmistatakse ja pakutakse näiteks laatadel," teadis Aime Kinnep. Purkides-topsides, mis küll vaatamiseks väljas, oli teisi põnevaid tooteid. Näiteks Naeste Pulgad, Lõukoera Rasv, Kirstu Naelad, Neitsi Öli ja nii edasi.

Rahvale meeldis ka näitus karikatuuride ja piltidega, mis tõi raamatutegelased elavalt silmade ette.

Mälestusõhtu lõppes Oskar Lutsu humoorika näidendiga "Onu paremad päevad". "See oli tõeliselt lustakalt mängitud. Tõsiselt hea," kostis nii mitmegi inimese suust ning aplaus ei tahtnud kuidagi lõppeda.

Näidend "Onu paremad päevad" võeti rahva poolt hästi vastu.

RAHVAKIRJANIK OSKAR LUTS

- Oskar Luts sündis 7. jaanuaril 1887 Tartumaal Palamuse kihelkonna Järvepere küla Posti talus, mis asus Kuremaa järve idakaldal. Kui Oskar oli 4aastane, kolis pere Palamusele, kus isa avas kingsepatöökoda.
- Oskar Lutsu koolitee algas 1894. aastal Änküla külakoolis, jätkus Palamuse kihelkonnakoolis 1895-1899 ja Tartu reaalkoolis 1899-1902. Aastatel 1911-1913 õppis ta Tartu ülikoolis farmaatsiat. Ühestki koolist ei ole tal lõputunnistust – raskused matemaatikaga panid kirjaniku selle saamisele käega lööma.
- Esimesena ilmus trükist luuletus "Elu" 1907. aastal Postimehes.
- Aastail 1908-1909 ilmus perioodikas kümme-kond pala Toomas Oskari nime all.
- 1911. a valmis esimene näidend "Paunvere", 1912. a "Ärimehed" ja "Kapsapea", trükis ilmusid kõik kolm 1913. aastal. 1912. aastal ilmus "Kevade" I osa.
- Oskar Luts võttis osa I maailmasõjast, olles farmatseut tegevvaes Peterburis, Pihkvas, Vilnos (Vilniuses), Varssavis, Dvinskis (Daugavpils) ja Vitebskis. Sõjatee viis ta välja Volgani. Augustis 1918 vabastati Oskar Luts sõjaväest.
- Veidi üle aasta (1919-1920) töötas Oskar Luts Tartu ülikooli raamatukogus, siis avas ta oma raamatukaupluse Riia tänaval.
- 8. oktoobril 1922 asutati Tallinna raekojas Eesti Kirjanikkude Liit ja Oskar Luts oli üks 33st vastuvõetud liikmest. Sellest ajast peale kuni elu lõpuni tegutses ta kutselise kirjanikuna.
- Oskar Lutsu põhiteosteks kujunes nn Tootsi-lugude sari. Sellesse kuuluvad menud "Kevade", "Suvi" ja "Sügis", samuti jutustused "Tootsi pulm" ja "Argipäev".
- Lutsu jutustuste seast tõuseb esile linna agulielu kujutav tsükkel – "Andrese elukäik" (1923), "Õpilane Valter" (1927), "Pankrot" (1927), "Udu" (1928), "Tagahoovis" (1933) ja "Vaikne nurgake" (1934).
- Täniini loetakse Lutsu mälestuste sarja, lastejuttudest populaarseim on aga "Nukitsamees", millest valmis samanimeline film 1981. aastal režissöör Helle Karise käe all.

Allikas: Tartu linnaraamatukogu, Vikipeedia